

פרשת ויחי תשפ"ד

כתבי תלמידים לא מוגה

שיחת מורינו המשגיח הגה"צ ר' דוד מנחם שניידר שליט"א

לדעת לפעול

בימי קום המדינה, זלזלו במקומות קברי הקדמונים, קברי התנאים הקדושים והרמב"ם. הדבר כאב מאוד לרב מבריסק, הרב לא ישן בלילות, ולא זו בלבד, הוא אף בכה בלילות, לא ישוער צערו. במוצ"ש היה מניין גדול מהרגיל, והרב הביע את צערו בבכי, וכל הציבור ממש בכה עמו. האוירה הייתה מזעזעת. אחד מהציבור זעק והתבטא על הצער הגדול הזה, שהמשיח יבוא!

הרב לא היה מרוצה מהביטוי באמרו, וכי אם היה לך בית חרושת גדול העומד בפני פשיטת רגל, היית צועק שהמשיח יבוא, או שהיית מחפש עצות?! כשיש צרה צריך לחפש עצות, ולכל הפחות להתחזק ולהתפלל לבורא העולם. לא לברוח מהמציאות ולזעוק הלוואי שהמשיח יבוא.

הודאת "ברוך שם"

בהקדמה זו נלמד את הפרשה. יעקב אבינו הוא המבשר הראשון במפורש על בוא הגאולה, התרגום מבאר את הפסוק (בראשית מט, י), "עד כי יבא שילה", עד דייתי משיחא". יעקב מזכיר את בוא הגאולה, אך כוונתו הייתה לגלות את בוא הגאולה, דכך הוא בתחילת הפרשה, רש"י (בראשית מז, כח) מבאר, "למה פרשה זו סתומה" - ... מדוע אין רווח בין פרשת ויגש לפרשת ויחי כבכל פרשה, והרווח הוא אות אחת בלבד? - "דבר אחר שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו". צריך להבין זאת לפי השגתנו הקטנה בלא להיכנס לדברים גדולים, אולי נוכל להבין מעט את גוף המילים.

יעקב אוסף את בניו לברכם (בראשית מט, א), "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים", וברש"י מביא מהגמרא בפסחים (דף נו.): "בקש לגלות את הקץ ונסתלקה שכינה ממנו". נלמד את הגמרא, "ואנן מאי טעמא אמרינן ליה" - מדוע אנו אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו", כשבתורה אינו מוזכר, כתוב פסוק ד"שמע" ולאחריו "ואהבת", מדוע אנו מפסיקים ביניהם באמירת "ברוך שם"?

"כדדריש רבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש: "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם". ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין" - יש בזה שני מובנים, קץ הימים וקץ הימין ואכמ"ל - "ונסתלקה ממנו שכינה. אמר: שמא חס ושלוש יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו" - ולכך נסתלקה ממני השכינה עתה? הגיבו לו בניו בשמו: - "אמרו לו בניו (דברים ו, ד): "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" - "אמרו: כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד" - אנו בדרגת יחוד ה' כמוך, דרגת בחיר שבאבות, שפיץ יחוד ה' - "באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" - יעקב אבינו הודה לקב"ה, "ברוך שם כבוד מלכותו", על שם שמיטתו שלימה עד הרגע האחרון.

זרזם על יחוד ה'

הרמב"ם (קריאת שמע א, ד) מביא את דברי הגמרא בשינוי גדול, "הקורא קריאת שמע כשהוא גומר פסוק ראשון אומר בלחש ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, וחוזר וקורא כדרכו ואהבת את ה' אלוקיך עד סופה, ולמה קורין כן" - מדוע מפסיקים באמצע פרשת שמע, ב"ברוך שם"?

הרמב"ם לא מזכיר שזו גמרא, אלא מבאר - "מסורת היא בידינו שבשעה שקבץ יעקב אבינו את בניו במצרים בשעת מיתתו ציוס וזרזם על יחוד השם, ועל דרך ה' שהלך בה אברהם ויצחק אביו" - הרמב"ם לא מזכיר שרצה לגלות להם את קץ הימין - "ושאל אותם ואמר להם בני שמא יש בכס פסלות מי שאינו עומד עמי ביחוד השם כענין שאמר לנו משה רבינו (דברים כט, יז) "פן יש בכס איש או אשה". ענו כולם ואמרו "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד", כלומר שמע ממנו ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, פתח הזקן ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, לפיכך נהגו כל ישראל לומר שבח שבח בו ישראל הזקן אחר פסוק זה". זהו פלא, עומד על כך הכסף משנה, מדוע הרמב"ם לא זכר ללשון הגמרא, ביקש לגלות הקץ ונסתלקה ממנו שכינה?

החיוב לצפות לישועה

בביאור הדברים יש להקדים ביסוד נוסף. גילוי הקץ אינו רמזים כיצד לחשב את הקץ, הקץ אינו חשבונית. צריך דרגה מיוחדת להשיג דבר כה עמוק. ידוע (שבת דף לא.) מהשאלות הראשונות ששואלים אדם כשעולה לשמים הוא "ציפית לישועה", זהו אחד מהחיובים החשובים ביותר שעל האדם לעמוד בימי חלדו. אצל המון העם ביאת המשיח הוא פתרון קסם לכל הגזירות הצרות והרדיפות, כמובן אין זה עומק הדבר. זהו חיוב המתבטא בדברים הרבה יותר עמוקים. וביותר, יעקב אבינו רוצה לגלות לבניו את הקץ, אף שיציאת מצרים ומתן תורה עדיין לא היו, לא החלו הגלויות. מהו גדר "ציפית לישועה" בזמנם?

המשגיח רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל היה מדבר, מהו מקור החיוב "ציפית לישועה". עומד על כך הסמ"ק, מגדולי הראשונים במצווה הראשונה, "המצוה הראשונה היא "אנכי ה' אלוקיך" (שמות כ, ב)... ובה תלוי מה שאמרו חכמים (שבת דף לא.) ששואלין לאדם לאחר מיתה בשעת דינו צפית לישועה" - החובה לצפות לביאת המשיח כלול במצוות אמונה הכתובה בעשרת הדיברות - "והיכן כתיב מצוה זו"?

"אלא ש"מ בזה תלוי, שכשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים דכתיב "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך". ועל כרחין מאחר שהוא דיבור" - מאחר שהוא ציווי מהקב"ה בעשרת הדיברות, "אנכי ה' אלוקיך" - "הכי קאמר, כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם" - נצטוונו להאמין ולחיות עם האמונה שהוא אדון הכול, בעל היכולת ובעל הכוחות כולם, שהוציא אותנו ממצרים - "כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלוקיכם ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם. וכן יושיענו ברחמיו שנית" - יחוד ה' הוא מציאות שחייבים להאמין בה, אין עוד מלבדו! זהו לא מצב זמני, הקב"ה מנהל את העולם. כמו שאנו מאמינים שהוא בעל היכולת ובעל הכוחות כולם ביציאת מצרים, כך מוכרחים להאמין דאף כשחלילה יהיו צרות, הקב"ה יושיע מהם, בזה כלול אף עניין המשיח.

עיקר כל העיקרים

זהו פשוט דברי הסמ"ק, אך צריך להרחיב עוד במקור "ציפית לישועה". הח"ח על הפסוק "עד כל ימי הארץ" (בראשית ח, כב) מביא פסיקתא (רבתי, לד) "חיכיתם לתורת ואל חיכיתם למלכותי", הקב"ה בא בתביעה מדוע לא מחכים ומצפים לישועה, לא מספיק ללמוד, צריך לחכות ולצפות למלכותו יתברך, ל"והיה ה' למלך על כל הארץ" (זכריה יד, ט).

מוסיף הח"ח ומתבטא בלשון שרק הוא יכול לומר דבר כזה, "עיקר כל העיקרים הוא אמונה בביאת המשיח, והיה ה' למלך על כך הארץ שאז יכירו במלכותו יתברך" - על כך אנו מתפללים בראש השנה "מלוך על כל העולם כולו בכבודך", ובתפילות רבות במהלך השנה - "ואע"פ שיתמהמה עם כל זה אנו מחויבים לחכות לצפות ולבקש מתי תמלוך בציון". עלינו להרחיב את הדיבור, מהו כוונת הח"ח שציפית לישועה הוא עיקר כל העיקרים, וביותר מה זה נוגע אלינו.

צריך לדעת, העניין הוא כך. עיקר כל העיקרים הוא להאמין ביחוד ה', במלכותו בקרוב בגלוי. כל אריכות תפילת עלינו לשבח עוסקת בגילוי מלכותו יתברך. אולם האמונה לבדה בגילוי מלכותו יתברך אינה מספקת. צריך לחכות ולצפות לגילוי מלכותו יתברך, להרגיש שזה חסר לנו. להרגיש שמוכרחים

שיתגלה כבודו יתברך בבריאה. זהו מציאות הבריאה האמיתית. לכאוב כיצד יתכן שתמשך הבריאה שיש כ"כ הרבה חילול ה', בלא שהקב"ה יגלה את מלכותו.

ידוע, הח"ח התבטא, יש הצמים כל תשעת הימים, אבל אם אצום כל תשעת הימים לא אחזיק מעמד ואתמוטט ברחוב, אני צריך לאכול כדי להחזיק מעמד מול חילול שמו יתברך בבריאה. עד כדי כך הח"ח הרגיש את חילול כבוד שמים, אצלו זה לא היה רק עניין חשוב, בלא הציפיה לישועה אינו יכול להחזיק מעמד. הרב מבריסק אמר, כיום אין אנשים שבאמת מצפים לישועה, הח"ח קיים ציפית לישועה בשלימות. כשחסר בכבוד שמים, הוא מתמוטט.

הציפיה לתכלית הבריאה

בזה יבוארו דברי הסמ"ק. מי שזוכה לקיים "אנכי ה' אלוקיך" בשלימות, מאמין שבורא העולם יחיד ומיוחד, הוא לבדו עשה ויעשה לכל המעשים, כל הבריאה נראה לתכלית שיתגלה כבוד שמים, "והיה ה' למלך על כל הארץ", האמונה מחייבת את ההרגשה, מוכרחים שהמשיח יבוא. בורא העולם מנהיג את הבריאה, כיצד יתכן שיישאר מצב שכזה בבריאה, המצב מכריח שהמשיח יבוא. האמונה בבורא העולם מחייבת לצפות לישועה.

בדרך זו יבואר העיקר דביאת המשיח. אנו אומרים, "אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח, ואע"פ שיתמהמה עם כל זמן אחכה לו בכל יום שיבוא". הקשה הרב מבריסק, ב"יג עיקרים יש להקשות קושיות רבות, וכגון בעיקר שאין לו גוף יש להקשות, הרי בתורה מצינו לשון "יד ה'", וכדומה. אולם ב"יג העיקרים אנו אומרים את עיקרי האמונה, איננו שואלים שאלות. מדוע, בעיקר דביאת המשיח מקשים "ואע"פ שיתמהמה", ומיישבים "עכ"ז אחכה לו בכל יום שיבוא"?

ולדברנו, אין כאן שאלה ותשובה, זהו הדגשת דרגת האמונה בביאת המשיח הנדרשת מאיתנו, דרגת הציפיה היא, שאנו מוכרחים שהמשיח יבוא, לא יתכן שהעולם ישאר כך במצב של הסתר פנים. במצב שלא רואים שבורא העולם מנהל את הבריאה. ולכן גם כשיתמהמה, נחכה לו שיבוא. לא יתכן אחרת.

הדרגה העליונה ביחוד ה'

בהקדמות אלו יבואר מדוע הרמב"ם אינו סותר להגמרא. הדברים מעט עמוקים, אולם קלים להבנה. אכן לא הזכיר שיעקב ביקש לגלות הקץ, הרמב"ם הזכיר "ציום וזרום על יחוד השם, ועל דרך ה' שהלך בה אברהם ויצחק אביו", והוא הוא גילוי הקץ. גילוי הקץ אינו סקרנות גרידא ח"ו, גילוי הקץ יתכן רק באמונה ביחוד ה' בדרגת האבות, בשעת מיתתו יעקב אבינו מסיים את חייו ותפקידו בעולם, ולכן ציווה וזירז את בניו להאמין ולבצע בדרגתם, דרגת יחוד ה' כהמשך לאבות הקדושים.

יעקב אבינו חשב שכיון שהשבטים זכו להגיע לדרגה גדולה ומיוחדת ביחוד ה', בדרגה העליונה. אפשר לגלות להם את הקץ, ובגדר "בא משה והורידה לארץ" (שיר השירים רבה, ה), שאף בארץ תקלט הידיעה והדרגה העליונה של יחוד ה', שיהיה בסיס לגאולת "בעיתה". אולם נסתלקה ממנו שכינה, משמים מנעו ממנו להשפיע את ההרגשה שמוכרחים שהמשיח יגיע בדרגת יחוד ה' בדרגה העליונה. היה ליעקב אבינו מזה חלישות הדעת, מדוע לא זכיתי להשלים את תפקידי, להכין את הבסיס לעם ישראל. שאל יעקב אבינו, "בני שמא יש בכם פסלות מי שאינו עומד עמי ביחוד השם", שמא לא הצלחתם להגיע לדרגה העליונה של יחוד ה', וא"כ אין מטתי שלימה, לא הצלחתי להנחיל לבני את הדרגה הנכונה שכל חיי עבדתי עליה?

"ענו כולם ואמרו "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד", כלומר שמע ממנו אבינו ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" - בדרגתם ובמדת האמת שבהם יכלו לומר, אכן זכינו להגיע לדרגה שחינכת אותנו, זכינו ללכת בדרכי האבות ולהגיע לדרגתם ביחוד ה'. מדוע לא נתגלה לנו הקץ? "הנסתרות לה' אלוקינו" (דברים כט, כח), אך אתה השלמת את דרגתך - "פתח הזקן ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" - הודה על שזכה לסיים את תפקידו, שכל בניו יגיעו לדרגת יחוד ה' בדרגה העליונה, עד שהם ראויים שיתגלה

להם הקץ. שתקלט בעולם ההרגשה של ידיעת הקץ, מתי מוכרח שיהיה גילוי כבודו יתברך בדרגת האבות.

כגודל ההסתר כך גודל הציפיה

רצוני לסיים במה שסיפר לנו הרב מפוניבז' זצ"ל. אמנם לא מדובר על האבות הקדושים, אך זה יתן לנו כיוון. לפני שהרב מפוניבז' נסע לראשונה לדרום אפריקה להתרים לישיבה, נכנס לח"ח לקבל ברכה. הח"ח עיכב אותו, דיבר עימו במצטבר שמונה עשרה שעות! על שני נושאים בלבד, מאחד לשני וחוזר חלילה. דיבר על ההסתר פנים, ובכה הרבה. ומיד עבר לדבר על הגאולה ופניו ממש האירו. ושב לדבר על הגלות ובכה. מהו העניין בזה?

דור דור ודורשיו (סנהדרין דף לח:). הח"ח ראה שלרב מפוניבז' יהיה חלק בהנהגת הדור. הח"ח ידע למה זקוק מנהיג. העומד בהנהגת הדור, צריך להרגיש את עומק הגלות, להרגיש את ההסתר פנים. וממילא להרגיש ולצפות לישועה בדרגה העליונה. זה מה שהח"ח העביר לרב מפוניבז' זצ"ל.

אנו צריכים לדעת, איננו בדרגת אנשים גדולים כאלו. אך בידינו להתחזק באמונה בביאת המשיח, לצפות לישועה. להעמיק יותר את האמונה ביחוד ה'. להרגיש שמוכרח שהקב"ה יוריד את ההסתר פניו, יגלה את כבודו יתברך בבריאה בביאת המשיח, ואז כל ההנהגה תהיה אחרת. הלוואי ונזכה להתחזק בזה ולקרב את הגאולה במהרה בימינו אמן.